

Talan om skadestånd på grund av brott mot konkurrensreglerna

Sammanfattning

Utskottet har en i stora drag positiv syn på Europeiska kommissionens vitbok om skadeståndstalan vid brott mot EG:s antitrustregler (KOM/2008/165). Syftet med vitboken är att effektivisera skadeståndstalan vid brott mot konkurrensreglerna dels för att de skadelidande ska få bättre möjligheter att få ersättning för sina skador, dels för att konkurrensen ska bli effektivare. Denna strävan finner utskottet mycket lovvärd. Samtidigt instämmer utskottet i regeringens synpunkt att det finns förslag i vitboken som kan ifrågasättas. Utskottet framhåller att rättssäkerheten måste säkerställas om ändringar i svensk process- och civilrätt skulle aktualiseras.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning	4
Utskottets granskning	5
Bakgrund	5
Vitboken	5
Gällande svenska regler och förslagets effekter på dessa	7
Preliminär svensk ståndpunkt	8
Subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen	9
Fortsatt behandling	9
Utskottets ställningstagande	9
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	10

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Talan om skadestånd på grund av brott mot konkurrensreglerna

Riksdagen lägger utlåtandet till handlingarna.

Stockholm den 22 maj 2008

På näringsutskottets vägnar

Karin Pilsäter

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Karin Pilsäter (fp), Tomas Eneroth (s), Björn Hamilton (m), Carina Adolfsson Elgestam (s), Hans Rothenberg (m), Jan Andersson (c), Krister Örnfjäder (s), Maria Plass (m), Mikael Oscarsson (kd), Marie Weibull Kornias (m), Kent Persson (v), Karin Åström (s), Per Bolund (mp), Staffan Anger (m), Börje Vestlund (s), Eva-Lena Jansson (s) och Liselott Hagberg (fp).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Kammaren har den 22 april hänvisat Europeiska kommissionens vitbok om skadeståndstalan vid brott mot EG:s antitrustregler (KOM/2008/165) till näringsutskottet. Regeringens faktapromemoria med anledning av vitboken (2007/08:FPM99) hänvisades till näringsutskottet den 7 maj.

Utskottets granskning

Bakgrund

EU-kommissionen presenterade i december 2005 en grönbok om skadeståndstalan vid överträdelser av konkurrensreglerna (KOM/2005/672). Syftet med grönboken var att fastställa de viktigaste hindren för ett mer effektivt system för skadeståndsanspråk och att föreslå olika alternativ för ytterligare diskussion och tänkbara åtgärder för att underlätta skadeståndstalan. Grönboken var föremål för öppen konsultation. Regeringen genomförde en remissbehandling av grönboken, varvid farhågor över vissa av kommissionens då aktuella förslag framfördes. Regeringen yttrade sig över grönboken och tog då upp flera av de aspekter som remissinstanserna hade aktualiserat. Kommissionen har, enligt faktapromemorian, i vitboken till stor del tagit till sig de redovisade farhågorna.

Europaparlamentet instämde i grönbokens slutsatser och uppmanade kommissionen att utarbeta en vitbok i ämnet. Vitboken presenterades den 3 april 2008 (KOM/2008/165), varvid kommissionen också antydde att arbetet utgör en del av Lissabonprocessen, och enligt riktlinjerna för denna ska bl.a. ett effektivare genomförande av konkurrenspolitiken prioriteras.

Vitboken

Varje medborgare eller företag som drabbats av skada på grund av överträdelser av konkurrensreglerna har enligt gemenskapsrätten rätt till skadestånd för sina skador. Vitboken presenterar förslag på åtgärder som, i större utsträckning än för närvarande, ska säkerställa att alla som drabbats av överträdelser av EG:s konkurrensregler ska ha tillgång till sådana effektiva rättsmedel som kan leda till fullständig kompensation för uppkomna skador.

Trots att möjligheten att väcka talan om skadestånd alltså är tillgänglig, konstaterar kommissionen att det ofta saknas tillräckliga incitament för skadelidande att vända sig till domstol. Skadeståndstalan fyller i första hand funktionen att kompensera dem som lidit skada och i andra hand att avskräcka företag från att överträda konkurrensreglerna, varvid det sistnämnda kan bidra till att upprätthålla en effektiv konkurrens i gemenskapen.

Beträffande s.k. *talerätt* föreslår kommissionen – för att skapa incitament för såväl direkta som indirekta köpare att söka ersättning – två kompletterande varianter av grupptalan. Företräddartalan (representative actions) föreslås få väckas av permanent eller med tillfälligt bemyndigande utsedda organ, såsom konsumentorganisationer, myndigheter eller bransch-

organisationer på skadelidandes vägnar. Som komplement till företrädartalan föreslås även kollektiv talan, som kan väckas av en grupp drabbade som beslutar sig för att väcka talan tillsammans (opt-in collective actions).

När det gäller *tillgång till bevisning* föreslår kommissionen att det ska införas miniminormer för informationsutbyte mellan parterna för att råda bot på den informationsasymmetri som kan finnas mellan den som överträtt konkurrensreglerna och den som lidit skada på grund av överträdelser. Efter att ha övertygats om att kärandens talan är rimlig ska domstolen kunna förelägga svaranden att lämna över särskilt angivna kategorier av bevisning, under förutsättning att åtgärden är relevant i målet samt nödvändig och proportionell. Sekretess bör gälla för information lämnad till konkurrensmyndigheter i ärenden om eftergift av konkurrensskadeavgift och för myndigheternas utredningar.

Kommissionen föreslår vidare att *nationella konkurrensmyndigheters beslut ska bli bindande* för domstolar i andra EU-länder.

EG-domstolen har uttalat att rätten till *skadestånd* i det aktuella sammanhanget omfattar såväl den faktiska förlusten som intäktsförluster på grund av minskad försäljning och eventuell dröjsmålsränta. Kommissionen föreslår att detta kodifieras i en gemenskapsrättsakt. För att underlätta beräkningen av skadeståndet har kommissionen för avsikt att utfärda rambestämmelser med icke-bindande riktlinjer för beräkningen. När det gäller frågan om *övertalning av kostnaderna för överprissättning* föreslår kommissionen att svaranden i ett mål om skadestånd som grund för sitt bestridande kan åberopa att käranden inte drabbats av någon skada eftersom skadan förts vidare till kunder i följande led i försäljningskedjan. Kommissionen föreslår också, för en indirekt köpare som för talan om skadestånd och som åberopar övertalning av överpriserna till stöd för sin talan, att det ska tillämpas en bevislätnadsregel som innebär att indirekta köpare bör få åberopa den motbevisbara presumtionen att den otillåtna överprissättningen övertaltrats på dem i dess helhet.

När det gäller *preskription* föreslår kommissionen att preskriptionstiden inte ska börja löpa förrän den aktuella överträdelserna upphör om det är fråga om fortlöpande eller upprepade överträdelser eller innan den skadelidande rimligen kan förväntas ha fått kännedom om överträdelserna och den skada den inneburit. För att undvika preskription i ett fall där det hinner gå lång tid innan en överträdelse slutligen fastställs i beslut och en skadelidande hinner väcka talan om skadestånd, föreslår kommissionen vidare att en ny preskriptionstid på åtminstone två år börjar löpa, när det överträdelsebeslut som den skadelidande är beroende av har vunnit laga kraft.

Beträffande *rättegångskostnader* uppmanar kommissionen medlemsstaterna, som ett sätt att minska kostnaderna, att utforma förfaranderegler som främjar förlikningar, att bestämma ansökningsavgifter till en lämplig nivå så att dessa inte avhåller skadelidande från att väcka talan om skade-

stånd samt att skapa en möjlighet för domstolen att utfärda beslut om rättegångskostnaderna, med innebörd att käranden inte ska behöva bära alla svarandens kostnader även om målet skulle gå förlorat.

När det gäller *reglerna om eftergift i förhållande till talan om skadestånd* sägs i vitboken att en ökad möjlighet för de skadelidande att få ersättning för sina skador på grund av överträdelser inte får innebära att företag som överträtt konkurrensreglerna drar sig för att anmäla den överträdelse de deltagit i. Kommissionen föreslår därför att den information ett företag lämnat till konkurrensmyndigheten i ett ärende om eftergift ska skyddas av sekretess, oavsett om ansökan om eftergift bifalls, avslås eller inte leder till beslut. Kommissionen vill i detta sammanhang även hämta in synpunkter på ett nytt förslag i förhållande till vad som diskuterades i grönboken. Förslaget innebär att skadeståndsansvaret ska begränsas för det företag som framgångsrikt ansökt om eftergift, på så sätt att företaget endast ska ansvara för skador som drabbat direkta köpare eller köpare i senare led i försäljningskedjan som kan härleda ett kontraktsförhållande till det aktuella företaget.

Gällande svenska regler och förslagets effekter på dessa

Gällande svenska regler på området finns i konkurrenslagen (1993:20), preskriptionslagen (1981:180) och rättegångsbalken. I faktapromemorian görs en bedömning av förslagets effekter på gällande svenska regler. Där konstateras att det är oklart hur kommissionen anser att den slutliga regleringen av förslagen ska se ut. Beträffande omfattningen av rätten till skadestånd säger kommissionen, som nämnts, att den bör kodifieras i en gemenskapsrättsakt, medan beräkningsmodeller kan tas in i rambestämmelser. När det gäller frågor om rättegångskostnader m.m. synes kommissionen ha för avsikt att utarbeta rekommendationer. Oavsett i vilken form förslagen slutligen presenteras kommer gällande svensk rätt att påverkas i viss utsträckning, sägs det i faktapromemorian. Där lämnas några kommentarer avseende kommissionens uttalanden i vitboken om grupptalan, om övervältring av kostnader på grund av överprissättning, om bindande verkan hos konkurrensmyndighetens beslut, om tidiga beslut om rättegångskostnader samt om begränsad skadeståndsskyldighet för ett företag som framgångsrikt ansökt om eftergift. I övriga delar bedöms förslagen innebära endast smärre ändringar i svensk rätt.

Kommissionens förslag beträffande grupptalan överensstämmer inte fullt ut med den svenska regleringen i lagen om grupprättegång (2002:599), som bara tillåter att helt identifierade grupper blir företrädare i sådana mål. Effekterna av förslaget om övervältring av kostnader på grund av överprissättning anses vara svåra att överblicka, och förslaget motsvaras inte av svenska bestämmelser. Kommissionens förslag om att en nationell konkurrensmyndighets beslut ska få bindande verkan i efterföljande skadeståndsmål motsvaras inte av svenska regler och kan knappast anses vara

förenligt med den fria bevisvärderingens princip. I svensk rätt gäller nämligen att en domstol har fritt att bedöma värdet av den bevisning som presenteras. Den regel om begränsat ansvar för rättegångskostnader som kommissionen har uppmanat medlemsstaterna att överväga att införa skulle inte stämma överens med vad som gäller om rättegångskostnaders fördelning enligt 18 kap. rättegångsbalken. Detta förslag bör, enligt faktrapromemorian, inte få någon effekt på gällande svenska bestämmelser. Kommissionens förslag i vitboken om att skadeståndsskyldigheten ska begränsas för det företag som framgångsrikt ansökt om eftergift och endast omfatta de skadelidande som haft ett obligationsrättsligt förhållande, direkt eller indirekt, med detta företag är nytt i förhållande till grönbokens förslag. Någon svensk motsvarighet till den föreslagna regeln finns inte. Att införa en sådan skulle innebära en smärre justering av skadeståndsbestämmelsen i konkurrenslagen, sägs det i faktrapromemorian.

Preliminär svensk ståndpunkt

En effektivare konkurrensrätt är enligt regeringens mening eftersträvanvärd. Regeringen har därför en positiv inställning till förslag som kan leda till detta. Vitbokens förslag är också till stor del sådana att de kan leda till effektivare möjligheter för skadelidande att få ersättning för sina skador. Den svenska ståndpunkten är därför övergripande positiv.

Vissa av vitbokens förslag kan dock ifrågasättas, bl.a. i fråga om de verkligen leder till ett effektivare system. Detta gäller särskilt frågan om den indirekte köparens eventuella rätt att förutsätta att överpriser som orsakats av överträdelsen av konkurrensreglerna förts vidare genom distributionsleden till honom eller henne. För det första kan det ifrågasättas om en presumtionsregel över huvud taget är lämplig, och för det andra kan det inte uteslutas att den föreslagna regeln leder till att systemet blir mer invecklat än för närvarande, vilket skulle motverka syftet med förslaget i sig.

Kommissionens förslag om bindande verkan av bl.a. nationella konkurrensmyndigheters beslut utgör i sig en inskränkning av den fria bevisprövningens princip. Det kan även ifrågasättas om förslaget leder till effektivare handläggning i praktiken, eftersom ett beslut av en sådan myndighet redan för närvarande oftast har avgörande bevisvärde. För att inte domstolarna ska tvingas att t.ex. lägga uppenbart felaktiga myndighetsbeslut till grund för sina bedömningar i skadeståndsmål bör alternativa lösningar övervägas. Det är viktigt att ett grundläggande rättssäkerhetsperspektiv ligger till grund för detta arbete.

Subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen

Kommissionen anför att det är endast genom att i en gemenskapsrättsakt lägga fast grundläggande principer om skadeståndstalan på grund av överträdelser av konkurrensreglerna, som det kan garanteras att skadelidande i grunden behandlas lika oberoende av var talan väcks och vilken lagstiftning som tillämpas. Därmed kan även kostsam s.k. forumshopping (dvs. att en part väljer att väcka talan i det förmånligaste processlandet) undvikas. Detta kan enligt kommissionen bara uppnås med hjälp av en gemenskapsrättsakt.

Fortsatt behandling

Det offentliga samrådet avseende vitboken pågår till den 15 juli 2008. Regeringen avser enligt uppgift från Näringsdepartementet inte att yttra sig över vitboken. Det finns inom Regeringskansliet en beredskap för att arbetet med vitboken kan komma att befinna sig under rådets behandling vid tiden för det svenska ordförandeskapet hösten 2009. Arbetet med vitboken får också anses ingå i Lissabonprocessen.

Utskottets ställningstagande

Syftet med vitboken är, som nämnts, att effektivisera skadeståndstalan vid brott mot konkurrensreglerna dels för att de skadelidande ska få bättre möjligheter att få ersättning för sina skador, dels för att konkurrensen ska bli effektivare. Utskottet finner denna strävan mycket lovvärd. I likhet med regeringen har utskottet alltså en i stora drag positiv syn på vitboken.

Samtidigt instämmer utskottet i regeringens synpunkt att det finns förslag i vitboken som kan ifrågasättas. Detta har utvecklats i regeringens faktapromemoria. Självklart måste rättssäkerheten säkerställas vid överväganden om ändringar i svensk process- och civilrätt. Utskottet kommer att följa den fortsatta behandlingen i rådet av vitboken.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Europeiska kommissionens vitbok om skadeståndstalan vid brott mot EG:s antitrustregler, KOM/2008/165.